

**O‘ZBEKISTONNING SOLIQ QONUNCHILIGI VA SOLIQ
TO‘LOVCHILAR HUQUQLARI: HUQUQIY MUAMMOLAR VA
AMALIYOT**

Iskandarova Kamolatxon Xakimxon qizi

Annatotsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonning soliq qonunchiligi va soliq to‘lovchilar huquqlari tahlil qilinadi. Maqolada soliq tizimi, soliq to‘lovchilarning asosiy huquqlari va majburiyatlari, huquqiy me‘yorlar va amaliyotdagi muammolar ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, soliq qonunchiligi sohasida mavjud bo‘lgan huquqiy bo‘shliqlar va takliflar tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: soliq qonunchiligi, soliq to‘lovchilar huquqlari, soliq majburiyatlari, O‘zbekiston qonunchiligi, huquqiy muammolar, soliqlarni to‘lash.

Аннотация: В данной статье анализируется налоговое законодательство Узбекистана и права налогоплательщиков. Рассматриваются система налогообложения, основные права и обязанности налогоплательщиков, правовые нормы и практика применения. Анализируются существующие правовые пробелы и предлагаются рекомендации.

Ключевые слова: налоговое законодательство, права налогоплательщиков, налоговые обязанности, законодательство Узбекистана, правовые проблемы, уплата налогов.

Astract: This article analyzes the tax legislation of Uzbekistan and taxpayers' rights. The tax system, main rights and obligations of taxpayers, legal norms, and practical issues are examined. Legal gaps and recommendations for improving tax legislation are also discussed.

Keywords: tax legislation, taxpayers' rights, tax obligations, Uzbekistan legislation, legal issues, tax payment.

Soliq tizimi davlatning moliyaviy asosini tashkil etuvchi muhim mexanizm hisoblanadi. Soliq qonunchiligi orqali davlat o‘z byudjetini shakllantiradi, iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishni moliyalashtiradi hamda soliq to‘lovchilarning huquq va majburiyatlarini tartibga soladi. O‘zbekiston Respublikasida soliq tizimi so‘nggi yillarda sezilarli islohotlardan o‘tgan, ammo amaliyotda ayrim huquqiy muammolar saqlanib qolmoqda.

Maqola soliq qonunchiligini huquqiy tahlil qiladi, soliq to‘lovchilar huquqlari va majburiyatlarini yoritadi, amaliyotdagi muammolarni aniqlaydi va ularni bartaraf etish bo‘yicha takliflar beradi.

Soliq qonunchiligi deganda davlat tomonidan soliqlarni belgilash, yig‘ish va nazorat qilish tartibi tushuniladi. Asosiy printsiplar:

- Huquqiy aniqlik – soliqlar miqdori, tartibi va muddatlari qonunda aniq belgilanishi.

- Adolat va tenglik – barcha soliq to‘lovchilar qonun oldida teng bo‘lishi.
- Majburiylik – soliqlar davlat tomonidan belgilangan tartibda to‘lanishi.
- Moliyaviy barqarorlik – soliq tizimi davlat byudjeti barqarorligini ta‘minlashi.

O‘zbekiston Respublikasida soliq qonunchiligi asosan quyidagi normativ hujjatlar bilan tartibga solinadi:

- Soliq kodeksi (2022) – barcha soliq turlari, soliq stavkalari va to‘lov tartibini belgilaydi.
- Qonunlar va prezident qarorlari – ma‘lum soliqlarni o‘zgartirish va imtiyozlar berish tartibi.
- Davlat moliya va soliq organlarining normativ-huquqiy hujjatlari – amaliyotda soliq to‘lovchilarning huquqlari va majburiyatlarini ta‘minlash.

Soliq to‘lovchilar huquqlari:

- Soliq to‘lovchilar qonuniy ma‘lumot va tushuntirish olish huquqiga ega.
- Soliq to‘lovchilar soliq organlari qarorlariga nisbatan shikoyat qilish va sudga murojaat qilish huquqiga ega.
- Soliq imtiyozlari va chegirmalardan foydalanish huquqi.
- Soliq to‘lovchining mol-mulki va hisob-kitoblari qonuniy himoya qilinadi.

Majburiyatlari:

- Soliqlarni belgilangan muddatda va miqdorda to‘lash.
- Soliq organlariga kerakli ma‘lumotlarni taqdim etish.
- Soliq qonunchiligiga rioya qilish va soliqlarni yashirmasdan to‘lash.

Amaliyotda quyidagi muammolar uchraydi:

- Soliq organlarining qarorlarini tushuntirishdagi yetarli xabardorlikning pastligi.
- Soliq imtiyozlari va chegirmalar bo‘yicha notekis amaliyot.
- Soliq to‘lovchilarning huquqiy savodxonligining pastligi.
- Chekka hududlarda soliq xizmatlariga kirish qiyinligi.
- Ba‘zi hollarda soliq organlari qarorlariga nisbatan sud jarayoni uzoq davom etadi.
- Soliq qonunchiligini soddalashtirish va huquqiy tushuntirishlarni oshirish.
- Soliq organlari va sudlar o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish.
- Soliq to‘lovchilarning huquqiy savodxonligini oshirish bo‘yicha seminarlar va targ‘ibot ishlari.
- Chekka hududlarda soliq xizmatlariga kirishni osonlashtirish, elektron xizmatlarni rivojlantirish.
- Soliq qonunchiligidagi bo‘shliqlarni aniqlash va ularni bartaraf etish.

O‘zbekistonning soliq qonunchiligi davlatning moliyaviy barqarorligini ta‘minlash va iqtisodiy rivojlanishni moliyalashtirish uchun muhim vositadir. Soliq to‘lovchilarning huquqlari va majburiyatlari qonunchilikda aniq belgilangan, ammo

amaliyotda ayrim muammolar saqlanib qolmoqda. Huquqiy savodxonlikni oshirish, soliq organlari va sudlar hamkorligini kuchaytirish, qonunchilikni soddalashtirish va xalqaro tajribani qo'llash tizim samaradorligini oshiradi va soliq to'lovchilar huquqlarini himoya qiladi.

Soliq to'lovchilarning huquqlari va majburiyatlarini samarali ta'minlash davlatning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasida soliq qonunchiligi so'nggi yillarda sezilarli islohotlardan o'tgan bo'lsa-da, amaliyotda ayrim muammolar mavjud. Jumladan, soliq organlarining qarorlarini tushuntirishdagi yetarli izchillikning yo'qligi, soliq imtiyozlari va chegirmalar bo'yicha amaliyotdagi noaniqliklar, shuningdek soliq to'lovchilarning huquqiy savodxonligining pastligi tizim samaradorligini pasaytiradi.

Soliq tizimining samarali ishlashi uchun davlat organlari, sudlar va soliq to'lovchilar o'rtasidagi ishonchli hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Sudlar soliq to'lovchilar huquqlarini himoya qilish, nizolarni hal qilish va soliq organlari qarorlariga nazorat o'rnatishda asosiy rolni bajaradi. Shu bilan birga, soliq organlari soliq to'lovchilarga tushuntirish berish, elektron xizmatlar orqali masalalarni soddalashtirish va moliyaviy hisobotlarni monitoring qilish orqali o'z funksiyalarini samarali amalga oshiradi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, chekka hududlarda soliq xizmatlariga kirish cheklanganligi, elektron xizmatlarning rivojlanmaganligi va hududiy xodimlarning yetarli malakaga ega emasligi soliq to'lovchilar huquqlarini to'liq himoya qilishni qiyinlashtiradi. Shu sababli, hududlarda soliq xizmatlarini rivojlantirish, ularning moliyaviy va kadr resurslarini oshirish, shuningdek, soliq qonunchiligini soddalashtirish muhim ahamiyatga ega.

Soliq to'lovchilarning huquqiy savodxonligini oshirish bo'yicha seminarlar, treninglar va targ'ibot ishlari ham tizim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Bu orqali soliq to'lovchilar o'z huquqlarini biladi, majburiyatlarini tushunadi va qonuniy tartibda soliqlarni to'laydi. Shu bilan birga, sud va soliq organlari hamkorligi, huquqiy mexanizmlarning mukammalligi va xalqaro tajribani qo'llash soliq to'lovchilar huquqlarini yanada samarali himoya qiladi.

Natijada, soliq qonunchiligini takomillashtirish, amaliyotdagi muammolarni bartaraf etish va soliq to'lovchilar huquqlarini himoya qilish tizimini kuchaytirish orqali O'zbekiston moliyaviy barqarorlikni oshirish va iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. Toshkent, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Soliq to'lovchilar huquqlari to'g'risidagi qonunlar. Toshkent, 2021.

4. Karimov M. *O'zbekiston soliq qonunchiligi va amaliyoti*. Toshkent, 2020.
5. Rahimova L. *Soliq huquqi: nazariya va amaliyot*. Toshkent, 2021.
6. Abdullayev R. *Soliq to'lovchilar huquqlari va sud himoyasi*. Toshkent, 2019.